

Memorandum privind starea drepturilor omului și activitatea instituțiilor democratice în perioada postelectorală în Republica Moldova

La 16 aprilie 2009, mai multe ONG-uri pentru apărarea drepturilor omului au organizat o dezbatere publică cu tema "Democrația în pericol: în ce măsură se respectă drepturile omului în Moldova", iar la 1 iulie, 2009, Asociația Promo-LEX a organizat Conferința „Funcționarea instituțiilor democratice și Drepturile Omului în perioada post-electorală în Moldova”. În cadrul acestor evenimente s-a discutat situația post-electorală din Moldova, fiind recomandate o serie de acțiuni prin care vor putea fi restabilite normele statului de drept și supremația legii în Republica Moldova. Participanții au constatat următoarele:

Alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 au fost urmate de numeroase proteste spontane, motivate de sentimentul fraudării scrutinului organizat de autorități și de inacțiunea organelor judiciare. Nemulțumirea unei părți importante a electoratului a luat forma unor ample mișcări de stradă la 6 aprilie, purtând un caracter pașnic. Acțiunile de protest au continuat pe data de 7 aprilie, suprapunându-se în după amiaza zilei cu ciocniri cu trupele de ordine, după care anumite elemente agresive au vandalizat două instituții ale statului, neprotejate de către gardienii acestora. Intervențiile ulterioare ale trupelor de ordine au semănat panică și teroare în rândul protestatarilor pașnici și a cetățenilor liberi, fiindu-se înregistrate numeroase cazuri de tratament inuman și

acțiuni de tortură, în cadrul comisariatelor de poliție.

Aceste evenimente au constituit un test esențial pentru o analiză a nivelului de respectare a drepturilor omului și funcționare a instituțiilor democratice. O serie de instituții naționale și internaționale și-au manifestat îngrijorarea față de funcționarea instituțiilor democratice și respectarea drepturilor omului în Moldova. Mai mult, în scopul depășirii situației societatea civilă a lansat la 04 mai 2009 o Foaie de parcurs prin care au fost stabilite câteva priorități esențiale pentru restabilirea ordinii de drept, echilibrului și separării reale a puterilor în stat precum și respectării drepturilor fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova.

Participanții Conferinței au discutat despre numeroase încălcări grave ale drepturilor omului, pe de o parte, și inacțiunea sau acțiunea inadecvată a instituțiilor statului în perioada post-electorală, pe de altă parte:

Libertatea întrunirilor pașnice

Faptele colectate vorbesc grăitor despre faptul că, în evenimentele din 6-7 aprilie, poliția a acționat inadecvat, nu a împiedicat violențele extreme și s-a eschivat în mod rușinos de la misiunea de a proteja edificiile publice principale;

Poliția a continuat să ignore normele legale privind asigurarea condițiilor necesare pentru desfășurarea întrunirilor publice și nu a luat măsuri eficiente pentru protejarea manifestanților pașnici și oprirea violențelor;

Acțiunile nejustificate ale poliției nu sunt anchetate eficient de Procuratura Generală;

Accesul la folosirea echipamentului sonor nu este pus la dispoziția organizatorilor pentru a facilita întrunirile publice;

Poliția nu deține capacități suficiente pentru a coopera, comunica și dialoga cu organizatorii întrunirilor publice.

Siguranța persoanei și dreptul de a nu fi supus torturii

Organele de forță au recurs la rețineri ilegale în masă, cu aplicarea brutală a forței fizice, acțiuni soldate cu numeroase victime și prejudicii cauzate securității individuale, fapte de tortură, tratament degradant și inuman; Opinia publică, presa independentă și experți independenți au anunțat 4 persoane decedate în urma presupuselor acțiuni ilegale ale forțelor de ordine. În contextul lipsei unui răspuns din partea autorităților cu privire la aceste presupuneri și a unei anchete rapide și eficiente în aceste cazuri, la cererea rudelor, ulterior una din persoanele decedate a fost deshumată, un expert internațional confirmând decesul acestuia în urma aplicării loviturilor (în timp ce certificatul de deces eliberat de autorități constata o altă cauză a decesului);

Autoritățile nu au recunoscut oficial și nici nu au condamnat represiunile și gravele abuzuri împotriva drepturilor constituționale ale cetățenilor, săvârșite în masă în perioada 7-12 aprilie 2009. Mai mult, unii reprezentanți ai statului s-au postat în „avocați” ai forțelor de ordine;

Instanțele de judecată au examinat, la 10 aprilie 2009, cauzele deschise protestatarilor pașnici, în afara sediilor lor, cu încălcarea gravă a principiilor de drept, în absența unei asistențe corespunzătoare din partea apărării. Încheierile judecătorești au avut același conținut, fiind modificat doar numele persoanelor reținute cu emiterea lor în lipsa unor avocați calificați care urma să obiecteze împotriva abuzurilor aplicate în Comisariatele de Poliție. Judecătorii de instrucție au avut un rol formal, care avea scop de a reda o aparență legală actului de justiție prin emiterea pe bandă rulantă a unor încheieri fără examinarea circumstanțelor cauzei, în mod obiectiv și sub toate aspectele;

Organizațiile pentru apărarea și promovarea drepturilor omului au colectat informații despre cazurile de reținere și detenție a persoanelor în legătură cu evenimentele post-electorale. Potrivit acestora, au fost reținute 665 persoane, dintre care cca.9% femei, 3 persoane minore până la 14 ani și 18 persoane până la 18 ani. 34% au fost reținute de persoane în civil. 40%

au declarat că nu au avut acces la avocat în condiții legale, 38% nu au fost informați asupra motivului detenției iar 30% au fost informate numai după reținerea lor, 64% au fost obligate să semneze acte procesuale în absența asistenței legale, 18% nu au avut acces la servicii medicale, aflându-se în custodia poliției 64% au fost maltratați și abuzați, în 87% cazuri persoanele din cadrul poliției au fost identificate direct; MAI (în special Direcția Securitate Internă) nu comunică informații referitor la preluarea și investigarea cazurilor înregistrate sau publicate de ONG-uri, referitor la colaboratorii care au aplicat rele tratamente față de persoanele ce au manifestat pașnic și față de cele reținute.

Libertatea mass-media / Libertatea de exprimare

Mass-media cu acoperire națională, în special posturile publice TV și Radio au prezentat unilateral opinii și imagini privind evenimentele postelectorale, utilizând metode de influențare și manipulare a opiniei publice;

Comportamentul unor surse mass-media, în special al celor publice, trădează o dependență politică și ideologică sfidătoare în raport cu statutul acestora de instituții publice de audiovizual, cu încălcarea flagrantă a Codului Audiovizualului și împotriva interesului public pentru care ar trebui să servească ultima reformă din domeniu;

Lipsa dezbaterilor publice televizate pe probleme actuale ale societății afectează fundamentele democratice ale statului și societății, încorsetează pluralismul politic și competiția liberă de idei;

Accesul limitat la sursele tv/radio cu acoperire națională pentru diverse opinii, subiecte și actori, creează avantaje ilicite partidului aflat la guvernare, discriminând opoziția politică și societatea civilă.

Funcționarea Instituțiilor democratice: Legislativ, Executiv și Judiciar

Principiul separării puterilor în stat nu este respectat în Republica Moldova, atestându-se o concentrare excesivă a

puterilor statului în mâinile unei singure persoane, înclinate spre abuz și autoritarism;

Așa-zisa „amnistie” declarată de Președintele în exercițiu în privința persoanelor reținute/deținute după evenimentele din 7 aprilie 2009 a fost lansată în mod populist, cu încălcarea normelor constituționale în vigoare;

Președintele statului a format prin Decretul său o Comisie de anchetă a evenimentelor post-electorale, fără a se asigura că această comisie este suficient de reprezentativă, competentă și investită cu suficientă credibilitate publică, ceea ce a erodat șansa deblocării situației de criză politică de după alegerile eșuate din aprilie 2009;

Observatorii naționali și internaționali au notat ilegalitatea deținerii concomitente a unor funcții oficiale cu participarea unor demnitari ai statului în cadrul campaniei electorale, ceea ce contravine principiului de asigurare a condițiilor egale pentru concurenții electorali, prevăzut de Codul Electoral și Constituția RM;

Curtea Constituțională a admis omisiuni la examinarea aspectelor privind durata mandatului și incompatibilității funcției de șef al statului și a celei de președinte al legislativului Republicii Moldova;

Instituția avocaturii a admis examinarea cauzelor în incinta Izolatoarelor de detenție preventivă devenind participanți ai acestor ilegalități.

Luând act de aceste fapte condamnabile, noi, participanții la conferința „Funcționarea instituțiilor democratice și Drepturile Omului în perioada post-electorală în Moldova”, dorim să recomandăm cu insistență autorităților moldovene următoarele acțiuni:

1. Asigurarea unui climat european de alegeri în Republica Moldova, desfășurate în mod democratic, liber și corect cu înlăturarea încălcărilor depistate în alegerile eșuate din aprilie 2009;

2. Asigurarea libertății întrunirilor și acțiunilor pașnice de

protest, în conformitate cu standardele internaționale;

3.Lichidarea cenzurii politice, asigurarea respectării de către mass-media a normelor legale și standardelor profesionale, precum și sancționarea discursului virulent și anti-democratic în presa scrisă și electronică;

4.Asigurarea accesului liber, nediscriminatoriu și egal al tuturor actorilor importanți din cadrul societății civile, inclusiv al partidelor politice la posturile publice de TV și Radio (Teleradio-Moldova), aflate în serviciul publicului;

5.Invitarea unei Misiuni Internaționale de Monitorizare a mass-media în Moldova, și accelerarea reformării eficiente a Audiovizualului Public pentru a determina activitatea acestuia conform normelor legale și principiilor profesionale;

6.Organizarea dezbaterilor publice televizate pentru a informa și educa populația în spiritul valorilor democratice;

7.Recunoașterea publică de către reprezentanții instituțiilor de stat a abuzurilor comise în perioada imediat următoare alegerilor parlamentare, identificarea și anchetarea conform normelor și procedurilor legale a persoanelor violente, care au participat la vandalizarea instituțiilor statului;

8.Anchetarea și sancționarea persoanelor și colaboratorilor forțelor de ordine, care au aplicat tortura și maltratat persoane

9.Transferul imediat al izolatoarelor de detenție preventivă de la MAI către Ministerul Justiției, una din prioritățile PNADO pentru perioada 2004-2008 și, respectiv PAUERM;

10.Urgentarea procesului de elaborare a proiectului PNADO (2009-2012) cu adaptarea acestuia în conformitate cu Rezoluțiile și Recomandările instituțiilor internaționale;

11.Investigarea cazurilor de Procuratura Generală, MAI și alte instituții de stat, în termeni prioritari a cazurilor de rele tratamente aplicate față de persoanele reținute/deținute; acordarea asistenței necesare în vederea îmbunătățirii stării psiho-emotive a colaboratorilor OAI;

12.Reiterarea necesității unei investigații de către o Misiune Internațională de Investigare a tuturor acțiunilor și abuzurilor post-electorale cu invitarea imediată a unei astfel

de Misiuni. Asigurarea condițiilor necesare pentru delegarea de către UE a unei Misiuni de Consolidare a Instituțiilor de drept și de securitate internă („Rule of Law” Mission): instituții mass-media, justiție, procuratură, poliție, servicii de securitate, precum și alte instituții relevante;

13. Investigarea independentă a tuturor acțiunilor întreprinse în perioada 6-15 aprilie, concomitent cu desfășurarea unei anchete credibile internaționale, eventual sub egida UE;

14. Depolitizarea funcției Președintelui RM, prin detașarea sa de afilierea la orice partid politic – în contextul faptului că Republica Moldova este o republică parlamentară și responsabilitatea pentru guvernare trebuie să și-o asigure prim-ministrul Republicii Moldova.